

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Malila, Ville

Title: Kuinka koira puhutaan kasvisruokailijaksi? : diskurssianalyttinen avaus monilajiseen elämäntyyli politiikkaan

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 Ville Malila

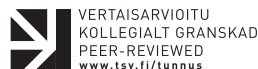
Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Malila, V. (2024). Kuinka koira puhutaan kasvisruokailijaksi? : diskurssianalyttinen avaus monilajiseen elämäntyyli politiikkaan. *Alue ja ympäristö, Tulossa*.
<https://doi.org/10.30663/ay.142238>

Artikkeli

Ville Malila^a

Kuinka koira puhutaan kasvisruokailijaksi? Diskurssianalyttinen avaus monilajiseen elämäntyyli politiikkaan

Discursive Justifications of Dog's Vegetarian Diet: An Intro to Multispecies Lifestyle Politics

Social sciences have shed light on various aspects of vegetarianism and veganism but overlooked the feeding of non-human animals. I use discourse analysis and interview data to investigate how vegan dog guardians challenge carnism and justify their vegetarian feeding practices discursively. The feeding practices and discourses are understood as multispecies lifestyle politics of veganism. The analysis answers the following research questions: what kind of discourses make dogs vegetarian and how are the nature and naturalness of the dog defined in these discourses? The three identified discourses construct dogs as thoroughly social beings in human responsibility, making dog food an area of human choice, where ethical and new microscopical nutritional thinking should replace naturalizing carnist discourses. In the vegan lifestyle movement, dog is a silent but species-typically treated member who has no choice but to participate, because dogs are always part of their guardians' lifestyles, whether or not the guardian is aware of the political dimensions of dog-related consumption. The study introduces the concept of multispecies lifestyle politics and reveals how dog and dog food consumption are worked discursively when incorporated into a politicized lifestyle.

Keywords: carnism, multispecies lifestyle politics, veganism, vegetarian dog food

Johdanto

Kasvissyöjien ja täysin eläintuotevapaata vegaanista elämäntapaa noudattavien on havaittu käyttävän usein erilaisia vuorovaikutuksellisia ja diskursiivisia keinoja välttääkseen negatiivista leimautumista ja stigmaa. Vuorovaikutusstrategioitaan joutuvat miettimään erityisesti he, joiden ruokailu- tai elämäntapa on osa eettistä vakaumusta ja lajisortoa (spesismi) vastustavaa poliittista toimintaa. (Esim. Greenebaum 2012.) Rennomman ja tyylikkään elämäntyylin suuntaan muuttuneen veganismikuvaston vaikuttajavetoinen leviäminen on

^a Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto, ville.h.malila@jyu.fi

kuitenkin kumonnut mielikuvia oudosta veganismista (esim. Lundahl 2017) helpottaen siten eläintuotteista kieltäytyvien selontekotaakkaa.

Yhteiskuntatieteiden monipuolisissa veganismi- ja ruokailututkimuksissa näytetään unohdetun lähes tyystin, ettemme ruoki vain omaa lajiamme. Joissain perheissä myös koirajäsenet osallistuvat kasvisruokavaliollaan eläineettisemmän ja ympäristöystävällisemmän yhteiskunnan rakentamiseen (Dodd ym. 2019). Siinä missä koirien huoltajien veganismia ei yhdistetä enää automaattisesti kummalliseen ääriajatteluun eikä heidän tarvitse selitellä ja puolustella elämäntapaansa kuten aiemmin, on elämäntavan koiraan ulottaminen eri asia. Koiran kasvisruokinta vaikuttaa olevan sosiaalisesti vieläkin arveluttavampaa kuin ihmisen kasvisruokailu on joskus ollut, ja kasvisruokinta saatetaan kyseenalaistaa myös vegaani-piireissä (esim. Redmalm 2021, 449). Vallitsevia koiran pitotapoja ja koirakäsityksiä haastavaan kasvisruokintaan ryhtyneiden on tällöin kyettävä vastaamaan epäilyksiin ja perustelemaan toimintaansa. Selvitän tässä artikkelissa haastatteluaineiston avulla, miten he tekevät sen. Artikkelini on osa ihmis-koirasuhteisiin keskittyvää Koneen säätöön rahoittamaa väitöskirjaprojektiani.

Koiran kasvisruokinta on käsitelty yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa niukalti. Mainitaksi tullessaankin se on ollut varsinaisen tutkimuskohteen sijaan lähinnä toisenlaista todellisuutta hahmottelava esimerkki (ks. Cudworth 2016; Redmalm 2021). Aihetta on käsitelty myös suomalaisissa medioissa varovaiseen, ellei varoittelevaankin tapaan (ks. Helsingin Sanomat 2016; Yle 2016; Helsingin Uutiset 2017; Manninen 2021), vaikkei eläinperäistä ravintoa ole määritelty laissa tai ravitsemustieteellisesti koiralle välttämättömäksi (Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023; Li & Wu 2023). Koiran pidon ympäristövaikutuksiin sitä vastoin on kiinnitetty enemmän huomiota koirien ja niiden ruoan ekologisen kokonaisuoroman kasvaessa (esim. Okin 2017). Tieteessä (Martens ym. 2019) ja mediassa (Rönkä 2020) on alettua puhua hiilitassunjäljestä ja ympäristötrendi – tai sen hyödyntämispyrkimys – näkyy myös koiranruokateollisuudessa (ks. Yle 2023). Lihantuotantoon yhdistettyjen ympäristökränsien herättämän huolen on katsottu lisänneen kuluttajien kiinnostusta kasvisruokintaan (esim. Dodd ym. 2019; Knight & Satchell 2021). Ympäristöystävällisyyteen pyrkiminen ei kuitenkaan johda välttämättä kasvisruokintaan, eivätkä koiranruoantuotannon eläineettiset näkökohdat ole kulkeneet keskustelussa ympäristöasioiden rinnalla. Koiranruokakeskustelusta puuttuvatkin eläinoikeusliikkeen henkilökohtaisia ruokavalintoja ja elämäntapakysymyksiä politisoivat kannanotot, joilla vallitsevia ruokailu- ja kulutustapoja sekä -normeja on kyseenalaistettu (ks. esim. Peltokoski 2003). ”Koirakohtainen” on politisoitunut lähinnä joissain koirasuhdediskursseissa.

Yhteiskuntatieteellinen eläin- ja koiratutkimus on avannut, kuinka koirapuhe on politisoitunut kumppanieläimen ja koiran huoltajuuden tapaisten ilmausten sekä lemmikin ja lemmikin omistajan käsitteiden kyseenalaistamisen kautta (Irvine 2004, 57–77; Koski & Bäcklund 2012, 24–25). Uudet tavat puhua koirasta kritisoivat lemmikkieläinsuhteiden välineellisyttä sekä painottavat koirien subjektiivuutta ja kokemuskykyisyyttä (Irvine 2004, 57–77). Tällainen koirakulttuurinen liikehdintä on pyrkinyt muuttamaan tapoja tulkita koiraa ja ihmis-koirasuhdetta, mutta ei ole saanut vieläkään vahvaa jalansijaa puhemieheksämme (ks. Koski & Bäcklund 2012, 24), eikä se näytä sisältäneen yrityksiä jäsentää koiran elämä kokonaisvaltaisesti osaksi vegaanien ja eläinoikeusaktivistien elämäntapapolitiikkaa.

Kasvisruokavaliolla elävät koirat vaikuttavat olevan siinä määrin harvinainen ja tunnistamaton ilmiö, että niistä ovat keskustelleet lähinnä terveystieteiden keskittyneet eläinravitsemustieteilijät (ks. esim. Knight & Leitsberger 2016; Knight & Satchell 2021; Domínguez-Oliva ym. 2023), joskin myös vegaanisen lemmikinruoan käytön yleisyyttä ja houkuttelevuutta mitaten (Dodd ym. 2019). Domínguez-Oliva ym. (2023) toteavat, ettei vegaaniruokavaliolla ole merkittäviä vaikutuksia koirien terveyteen. He muistuttavat teollisten täysravintojen olevan vegaaniruokavaliossakin varmin keino taata riittävien ravintoaineiden saanti. Jatkotutkimusta kuitenkin tarvitaan esimerkiksi kasvisruokkijoiden useissa tutkimuksissa kuvailemien positiivisten terveysvaikutusten vahvistamiseksi. (Mt.,

22–23.) Löydöksistä huolimatta täysin kasvispohjaisella ravinnolla elää länsimaissa vain 1,6 prosenttia koirista ja vaikka kasvisruokkijat ovat lähes poikkeuksetta vegaaneja, 73 prosenttia vegaaneistakin ruokkii koiransa eläintuotteilla (Dodd ym. 2019, 7–8).

Kuten koiran pito ylipäänsä (esim. Turina 2018), näyttää myös koiranruoka jakavan vegaaneja. Ruokinnasta saattaa muodostua eläineettisen vakaumuksen omaaville moraalisia ristiriitoja sisältävä ongelma (mt., 240), jonka ympärille vähäiset koiran kasvisruokintaa käsittelevät humanistis-yhteiskuntatieteelliset tutkimuksetkin keskittyvät. Harold Herzogin (1991) esiin nostamaa pulmaa on myöhemmin tarkasteltu ja käsitteellistetty muutamissa psykologisissa (Rothgerber 2013; 2014) ja moraalifilosofisissa tutkimuksissa (Milburn 2015; 2017; 2022; ks. myös Abbate 2020). Hank Rothgerber (2013) kutsuu lemmikkieläimille lihaa syöttävien, mutta siitä itse kieltäytyvien mielen sisäisiä ristiriitoja vegetaristin dilemmaksi. Suurinta syyllisyyttä toisten eläinten syöttämisestä lemmikeilleen kokevat vegaanit ja eettisistä syistä liharuoasta kieltäytyvät. He ovat myös alttiimpia ratkaisemaan dilemman eläineettisemmällä lemmikinruokavalinnoilla (mt., 80–81.)

Eläinfilosofiassa dilemma on esitelty eläinrakkaiden paradoksina, jossa eläinrakkauten ja toislaajien hyvinvoinnin nähdään olevan kääntäen verrannollisessa suhteessa, koska eläinrakkautemme kanavoituu toisilla eläimillä ruokittaviin seuraeläimiin (Milburn 2017, 187). Myöhemmin paradoksi on jäsentynyt osaksi laajempaa lihansyöjyyden ongelmaa, joka koskee kumppanieläinten ruokinnan lisäksi esimerkiksi uhanalaisten eläinten luonnonsuojellista ruokintaa (Milburn 2022, 21–49).

Sosiologi Erika Cudworth (2016) taas näyttää, kuinka liharuokinnan ongelmallisuus ja ambivalentit tunteet voidaan käsitellä ja selittää pois niillä lihansyöntiä normalisoivilla ja perustelevilla diskursseilla, joita eettiset kasvisyöjät vastustavat ihmisten ruoasta puhuttaessa. Eläinten hyväksikäyttöä ylläpitävien diskurssien nähdään liittyvän *karnismiksi* kutsuttuun lihansyönti-ideologiaan, joka määrittää huomaamattomasti sekä ihmis- että koiranruokakäsityksiä (mt.). Koiranruoka voi siten toimia ”takaovena”, josta hallitseva ”lihansyöjäkulttuuri” (ks. myös Potts 2016) ja sen eläinlajien hiipivät tästä kulttuurista omilla ruokavalinnoillaan irrottautuneiden ihmisten elämään. Tarkoitin lihalla kaikkea eläinperäistä syötävää ryhtymättä tässä tarkempiin merkityserotteluihin (ks. Beardsworth & Keil 1997, 194). Karnismia käsitellen laajemmin seuraavassa luvussa.

Cudworthin (2016) aineistosta ja sen ulkopuolisista internetkeskusteluista hahmottuu kuitenkin myös ”veganiseksi näkökannaksi” tulkittu puhetapa, joka kyseenalaistaa miltei itsestäänselvytenä pidetyn koiran lihansyöjyyden. Tämä koiran pidon ja siten myös kaikenlaisen koiran ruokinnan luonnottomuutta painottava näkökanta vaikuttaa olevan ainoa yhteiskuntatutkimuksesta löytyvä kuvaus kasvisruokintaa oikeuttavista puhetavoista. Kuvaus jää Cudworthillakin varsinaisen analyysin ulkopuoliseksi hahmotelmaksi, eikä hän avaa vegaanisen koiran pidon ajatusmaailmaa laajemmin.

Tässä artikkelissa koiran kasvisruokintaa perustelevat diskurssit ovat tarkastelun keskiössä. Vastana kasvisruokkijoiden etähaastatteluilta kootun ja diskurssianalyttisesti tarkastellun aineiston avulla seuraaviin tutkimuskysymyksiin: millaisilla diskursseilla kasvisruokintaa oikeutetaan ja miten koiran luontoa ja luonnollisuuksia määritellään niissä? Tutkimus paikantuu yhteiskunta- ja kulttuuritieteellisen eläintutkimuksen, elämäntyyli- liikkeiden sekä osin yhteiskuntatieteellisen elintarviketutkimuksen väliseen ristiaallokkoon. Tutkimus valaisee, miten ja millaisena koira ja sen ruokintaa tulkitaan, kun koira(kulutus) politisoituu osana koiran huoltajan elämäntapaa, ja voi auttaa myös ennakoimaan koirakäsitysten muutoksia ympäristökatastrofeihin mukautuvissa yhteiskunnissa. Käsitteellistän koiran kasvisruokinnan veganismin *monilajiseksi elämäntyyliä* ja tarkastelen kasvisruokintaa perustelevaa puhetta monilajisen elämäntyyliä politiikan diskursseina, jotka kyseenalaistavat eläinsuhteidemme itsestäänselvyksiä ja hallitsevia ruokaideoita. Käsitellen seuraavaksi veganismia elämäntyyliä politiikkana, sen monilajistumista ja monilajisen elämäntyyliä politiikan haastamia koiranruokaideoita. Aineiston ja diskurssianalyysini avaamisen jälkeen esittelen löytämäni diskurssit ja lopetan pohtimalla tarkastelun antia.

Monilajinen elämäntyyli politiikka koiranruokaideologioiden kyseenalaistajana

Veganismia on kuvailtu sekä perinteisistä politiikan ja lainsäädännön kautta muutoksia tavoittelevista liikkeistä että ympäristöliikkeen tapaisista uusista liikkeistä eroavaksi elämäntyyliliikkeeksi, jossa on piirteitä näistä erilaisista yhteiskunnallista liikkeistä sekä poliittisesta konsumerismista, prefiguratiivisesta politiikasta ja alakulttuureista (Haenfler ym. 2012; vrt. Gheihman 2021). Ymmärrettiinpä veganismi poliittiseksi konsumerismiksi (Jallinoja ym. 2018), järjestäytymättömäksi kulttuuriseksi liikkeeksi (Cherry 2006) tai prefiguratiiviseksi politiikaksi, jossa omaa elämää muovataan liikkeen päämäärien (eli lajisortovapaan yhteiskunnan) minimanifestaatioksi (Véron 2016), nähdään sen vaikuttavan ennen kaikkea elämäntyylien kautta (ks. myös Peltokoski 2003). Veganismia eivät kannattele niinkään liikettä ajoittain kokoavat ja lainsäädännöllisiä muutoksia vaativat mielenosoitukset tai identiteettipoliittiset tavoitteet vaan elämäntyylliset arjen käytännöt (Cherry 2006). Mahdollisimman autenttisen vegaani-identiteetin ja elämäntyylin rakentaminen saattaa korostua yhteiskunnallisten muutosten tavoittelun kustannuksella ja omaan elämään keskittyminen voi selittää myös vegaanien järjestäytymättömyyttä sekä löyhiä keskinäisiä suhteita (Haenfler ym. 2012, 8–9). Vegaanisesti eläminen on siis liike itsessään ja sen menestystä mitataan pitkälti sillä, miten vegaaninen elämäntapa leviää ja juurtuu kulttuurisesti, joskin veganismiin liitetään myös lainsäädäntöön ja politiikkaan kohdistuvia tavoitteita (Véron 2016; vrt. Cherry 2006).

Tavoitteiden on esitetty monipuolistuvan, kun estetisoituva veganismikuvasto on saavuttanut erityisesti sosiaalisen median kautta uusia yleisöjä. Samalla veganismiin on liittynyt tyylikkyuden ja trendikkyuden lisäksi nautinnollisuuden, helppouden ja rentouden merkityksiä. (Jallinoja ym. 2018.) Veganismin perinteisemmät perustelut – eläinetiikka, ympäristö ja terveys (esim. Janssen ym. 2016) – ovat siten täydentyneet uusien kokemusten, kauneuden ja itsen etsinnän kaltaisilla motiiveilla, eikä veganismi näyttäydy enää pelkkänä eläineettisenä kannanottona tai fundamentalistisena kieltäytymisenä (Lundahl 2017; Jallinoja ym. 2018). Tuotantoeläinten emansipaatioon tähtäävien poliittisten ulottuvuuksien ohella veganismissa näkyvät nyt laajemmat elämänpolitiikaksikin kutsutut (esim. Giddens 1991, 210–231; Roos 1998; Roos & Hoikkala 1998) (eheän) minuuden ja elämän rakentamispyrkimykset (Bertuzzi 2020). Veganismin tapaisissa elämäntyyliliikkeissä emansipatorinen politiikka ja elämänpolitiikat sekoittuvat yhteen niin, että elämäntyylioliittisissa valinnoissa ja ratkaisuissa on harvoin kyse puhtaasti minuuteen ja identiteettiin tai esimerkiksi ympäristöön ja toislaisiin liittyvistä kysymyksistä (ks. Giddens 1991, 228–230; Haenfler ym. 2012). Elämänpoliittiset ulottuvuudet voivat painottaa, kun vaikkapa ruoankulutukseen liittyviä valintoja puntaroidaan refleksiivisesti jälkitraditionaalisisessa yhteiskunnassa mahdolliseksi ja välttämättömydeksi tulleiden minuusprojektien näkökulmasta, mutta tällöinkin elämänpolitiikalla voidaan ottaa kantaa globaaleihin mittakaavoihin yltäviin eettisiin kysymyksiin oikeanlaisesta elämästä (Giddens 1991, 215). Tässä yhteydessä koiranruoka näyttääytyy osa-alueena, jolla jotkin traditiot ja kyseenalaistamattomasti uusinnetut ruokintatavat ovat pitäneet pintansa. Koiranruoan siirtymää elämäntyylioliittiselle valintojen areenalle näyttävät jarruttaneen myös pian esittelemäni ruokaideologiat.

Koira ja koiranruoka voivat ajaa vegaanin monenlaisiin elämäntyylioliittisiin pohdintoihin (vrt. Turina 2018). Ne sisältyvät elämäntyyliiikkeille ominaiseen jatkuvaan, monitahoiseen ja erityisesti sosiaalisessa mediassa ja informaaleissa keskusteluissa käytävään diskurssikamppailuun elämäntyyliiikkeen luonteesta (Haenfler ym. 2012; vrt. Turina 2018). Diskurssit tuottavat erilaisia tulkintoja veganismista ja ihmis-koirasuhteesta (Turina 2018) rakentaen samalla kulttuurista repertuaaria, johon elämän(tyyli)oliittiset kulutusvalinnat ja niihin liittyvät selonteot voivat tukeutua.

Veganismi elämäntyylioliittikkana on siis niin (kulutus)valintoja, diskursiivista neuvottelua, lajisorron vastustamista kuin elämänpoliittista pohdintaa omasta elämäntavasta

Cheetham 2013). Nyky-yhteiskunnassa koirista on tullut kulttuurisesti myös ihmisyyden ja elämyksen välillä häilyviä olentoja (esim. Koski & Bäcklund 2012). Koiran kulttuurisen aseman ja sen muutosten vuoksi esimerkiksi Giddensin (1991, 217–220) elämänpolitiikan ytimeen määrittelemät kysymykset voivat laajentua koiran elämää koskeviksi sekä yleisesti mutta erityisesti kasvisruokinnan kohdalla.

Monilajinen elämäntyyli-politikointi koiranruoalla kyseenalaistaa koiran identiteetin toislaajaisia ravinnokseen käyttävänä olentona. Irrottaessaan koiran paikasta, johon koiratulkinnat ovat perinteisesti ankkuroituneet, liikuttaa kasvisruokintaa oikeuttava puhe koiran elämän(tyyli)poliittiselle valintojen ja pohdintojen alueelle (vrt. Giddens 1991, 216–220). Tällöin kohdataan kysymyksiä, jotka liittyvät koiran biologiseen luontoon sekä sen pysyvyyteen ja ”muunteluun” kuin myös muuntelun oikeutuksiin ja seurauksiin koiran identiteetin kannalta. Myös lasten kasvisruokintaa (esim. Sherratt 2007) sekä ihmisten ja lemmikkien yhteiskuluttajuutta (Kylkilähti ym. 2016) koskevat keskustelut antavat ymmärtää, että koiran kasvisruokinnassa on otettava kantaa esimerkiksi siihen, miten valitsijuus, toimijuus tai subjektiivisuus määrittävät ihmis-koirasuhteissa ja ruokaan liittyvissä ostopäätöksissä. En kuitenkaan rajaa monilajista elämäntyyli-politiikkaa yksinomaan tämänkaltaisiin kysymyksiin, joihin esimerkiksi Giddens (1991) näyttää kiinnittävän elämänpolitiikkansa, enkä oleta kasvisruokintaa oikeuttavien diskurssien sisältävän vain hänen elämänpolitiikkakäsityksensä mukaisia (ei-emansipatorisia) tavoitteita asetteluita.

Diskurssien tasolla veganismin monilajinen elämäntyyli-politiikka käsittelee siis sitä moninaista problematiikkaa, jonka se kohtaa haastaessaan perinteisiä ja vakiintuneita koiratulkintoja sekä tehdessään koirasta osan erilaisia elämäntapapyrkimyksiä. Tällaisten diskurssien elintila on toistaiseksi jäänyt vähiin, sillä koiran liharuokinnasta on muodostunut (lähes) kyseenalaistamaton ja ideologisesti uusinnettu yhteiskunnallinen normi tai Giddensin (1995) luonnollistunut moderni traditio.

Karnismi ja lihansyönnin ideologisuus

Melanie Joyta (2010) ja Cudworthia (2016) seuraten koiranruokakoodiston voidaan sanoa seisovan karnismiksi kutsutun ideologian varassa. Käsitteen esitelleen Joy (2010) mukaan karnismi ja sen hegemoniset diskurssit tekevät lihansyönnistä normaalin, luonnollisen ja välttämättömän osan ihmisten ruokavaliota. Karnismi mahdollistaa ja oikeuttaa ihmisille tuotantoeläimiksi luokiteltujen lajien hyväksikäytön pitämällä lajien edustajien kohtaloa ja kohtelua koskevat kysymykset poissa tietoisuudesta tai sitä häiritsemättöminä. Ideologian sisäistyessä ei vain opita luokittelemaan eläimiä syötäviin ja ei-syötäviin sosialisatiota määrittävien (paikallis)kulttuurien mukaisella tavalla, vaan opitusta tulee myös itsestäänselvyys. Se, että ihmiset syövät lihaa on siten ”tervettä järkeä” ja karnismin hallitsevat diskurssit totuuksia, kun taas lihansyönnin vaihtoehdot näyttävät mielipiteisiin perustuvina ideologioina, joiksi karnismia ei sisältä päin tunnusteta. Karnismi on siis luonnollistunut ja itselleen näkymätön (kulttuurinen) tapa nähdä jotkin eläimet hyväksikäytettävänä. Se kätkeytyy muun muassa lihan kulutuksen arkisiin ja tiedostamattomiin rutineihin sekä erilaisten instituutioiden kyseenalaistamattomiin materiaaliin ja diskursiivisiin käytäntöihin. Karnismi sisäistetään sosialisatiointituutioista itsestäänselvyytenä ja se muodostuu normiksi, jota ruokakeskustelua hallitsevat karnismin diskurssit ylläpitävät. (Joy 2010.)

Cudworth (2016) esittää lihansyönnin luonnolliseksi, normaaliksi ja välttämättömäksi tekevien diskurssien löytyvän koiranruokapuheestakin. Koiranruoan markkinointi ja sille tyypillinen villin koiran diskurssi näyttävät muodostavan kontekstin, jossa karnismin diskursseja voidaan uusintaa silmiinpistävässä ja kuluttajiin vaikuttavassa muodossa (Baker 2023). Koiran huoltajien onkin todettu epäilevän lihatonta koiranruokaa erityisesti siksi, että liha nähdään välttämättömäksi ja luonnolliseksi koiran ravinnoksi (Oven ym. 2022). Yhdet eläimet koiranruoaksi ja toiset ei-syötäviksi tai rakastettaviksi tekevä karnismi määrittää myös omilla ruokavalinnoillaan karnismista irtautuneiden koiranruoankulutusta.

Näille kasvissyöjille karnismi ja sen diskurssit auttavat liennyttämään ja selittämään pois vegetaristin dilemmaa. Ihmisruokakeskusteluista tuttuja puhetapoja täydentää diskurssi, joka konstruoi koiran koiraruokavalinnoissa huomioon otettavaksi ja lihaan mieltyneeksi päätöksentekijäksi. Kasvissyöjien ei näin tarvitse tulkita heissä ristiriitaisia ajatuksia ja tunteuksia herättävää liharuokintaa puhtaasti omaksi valinnakseen. (Cudworth 2016.) Diskurssi muistuttaa ihmisten lihansyönnin rationalisointi- ja oikeutustavoista erotettua miellyttävyyshuonetta, joka täydentää kolmea Joyn (2010) käsittelemää karnismin diskurssia (Piazza ym. 2015).

Koiran kohdalla karnismi kietoutuu yhteen syömisperustaisten eläinluokitteluiden kanssa, sillä toisin kuin ihminen, koira on luokiteltu biologiassa lihansyöjien joukkoon. Kasvisruokinnan terveellisyyttä käsitteiden tutkimusten mukaisesti tämä ei kuitenkaan tarkoita, että eläinperäinen ravinto olisi koiralle biologinen välttämättömyys. Koira on ravitsemustarpeidensa osalta ehdottomista lihansyöjistä eroava fakultatiivinen lihansyöjä, joka voi pärjätä sekä pelkällä eläinravinnolla että täysin ilman sitä (esim. Li & Wu 2023). Fakultatiivisten lihansyöjien alakategoria voitaisiin sisällyttää perustellusti kaikkiruokaisiin eläimiin, mutta kategorioiden välisestä luokumista ja päällekkäisyyksistä muistuttamisen sijaan syömisperustaisia taksonomioita käytetään eronteon välineenä. Taksonomiat voivat korostaa varsinkin maallikoille eroja niin, että esimerkiksi lihansyöjän merkitys kapenee ehdottomiin lihansyöjiin. (ks. Milburn 2022, 28–35.)

Karnismi saattaakin kuvata nykyisin ihmisten ruokakulttuuria osuvammin koiranruokavalintoja määrittäviä ideologioita. Joyta (2010) seuranneessa tutkimuksessa on tuotu ilmi, että muun muassa ihmisille tarkoitettujen kasvispohjaisten tuotteiden saatavuuden ja näkyvyyden kasvu on tehnyt karnismin haastamisen helpommaksi (esim. Potts 2016, 20–21) ja veganismikin saattaa siis näyttäytyä nykyisin tyylikkäänä ja trendikkäänä valintana epänormaaliuden sijaan. Vaikka karnismin käsitettä käytetään harvoin, esiintyy yhteiskunnallisessa keskustelussa esimerkiksi sekasyöjä-ilmaus, joka nimeää ja tunnistaa lihaa sisältävän ruokavalion yhtenä vaihtoehtona itsestäänselvyyden sijaan. Jos ideologia ymmärretään Joyn (2010) tapaan itsestäänselvyytenä, hallitsevana ja tiedostamattomiin vajonneena tulkitsemisen ja elämisen tapana, ei karnismi määriy ideologiaksi lihattomia ja lihallisia ruokavalioiden koskevan vaihtoehtotietoisuuden levitessä yhteiskuntaan. Näin on nähdäkseni käynyt ihmisten muttei koirien ruokavalioiden kohdalla.

Koiran tapauksessa karnismin luonnollistamia lihansyöjäkäsitteitä ei siten tunnisteta sosiaalisesti ylläpidetyiksi, ja niitä kyseenalaistava monilajinen elämäntyyli- ja politiikka näyttäytyy järjettömänä ideologisuuksena. Toiminnallaan koiran pidon itsestäänselvyyksistä poikkeavat kasvisruokijat asettuvat karnismin hallitsemassa yhteiskunnallisessa todellisuudessa selontekovelvollisen (Garfinkel 1984) asemaan ja heidän on perusteltava toimintansa erilaisista diskursseista ammentavilla selonteoilla. (Ks. Jokinen & Juhila 2016, 71–73.) Diskurssit eivät siis vain rakenna ja välitä karnismia tai muita ideologioita, vaan ovat myös keino kyseenalaistaa niitä (Dant 1991, 185). Eläinoikeusliikkeen yhteydessä onkin puhuttu vastaselonteista, joilla liike on yrittänyt mobilisoida laajempaa yleisöä herättelemällä heidän eläinempatiaansa (Vinnari & Laine 2017).

Käytän kuitenkin tässä diskurssin käsitettä. Tarkoiton sillä sosiaalisissa käytännöissä, kuten (tutkimus)haastattelussa tai eläinlääkäriasemien vuorovaikutuksessa muotoutuvia ja sosiaalista todellisuutta rakentavia kulttuurisia puherepertuaareja, jotka jäsentävät kuvauksensa kohteiden merkityksiä omanlaisella tavallaan (ks. Jokinen ym. 2016). Esimerkiksi ruokaa voidaan tulkita erilaisilla diskursseilla sen eettisyyden, ekologisen kestävyys-, taloudellisuuden, terveysvaikutusten tai trendikkyyden kautta (Massa ym. 2006). Diskurssien kirjoja rajoittavat vain yhteiskunnalliset tekijät, sillä tietynlaisten merkityksellistämisen tapojen muodostuminen ja vakiintuminen toisten sijaan tai tilalle on sosiaalinen prosessi (Jokinen ym. 2016, 23–24). Jaettu sosiaalinen todellisuutemme rakentuu jatkuvasti tässä prosessissa ja myös kulttuuriset tavat käsitteellistää koiraa uusiutuvat, muovautuvat ja muodostuvat niissä sosiaalisissa käytännöissä, joissa koirista puhutaan ja

tehdään selkoa. Diskurssit määrittävät näin oleellisesti toislaajisten yhteiskunnallista kohtelua ja kohtaloa (esim. Malamud 2007, 3). Diskursseihin tukeutuva kielenkäyttö tuottaa niin vuorovaikutustilanteisia identiteettejä, kuten vastuullinen koiran pitäjä koirapuistokeskuste- luissa, kuin myös ylitilanteisempia ideologioita seurauksia, joiden kautta esimerkiksi ihmisten ja toislaajisten väliset (valta)suhteet muotoutuvat (Jokinen ym. 2016).

Aineisto ja analyysi

Tutkimusaineisto on koottu etähaastattelemalla kasvisruokkijoita videopuhelun välityksellä syksyllä 2022. Etsin haastateltavia toimimattomaksi osoittautuneella lumipallomenetelmällä ja useille Facebookin veganismiin liittyville julkaisukanaville lähettämälläni tutkimuskut- sulla, jota toivoin välitettävän muuallekin. Tutkimuskutsussa etsittiin koiran kasvisruokki- joita kasvisruokintaa perustelevaa puhetta tarkastelemaan tutkimuksen ja tarjottiin mahdol- lisuus myös kasvokkaiseen haastatteluun. Nojasin tutkimuksen kohderyhmän rajaamisessa mahdollisten haastateltavien tulkintoihin, mutta ilmaisain toivovani yhteydenottoja, vaikkei koiran ruokavalio olisikaan täysin eläintuotevapaa.

Haastattelukutsun hyväksyi seitsemän henkilöä, mutta rajasin aineiston ulkopuolelle aineiston keruun alkuvaiheen haastattelun, jossa koiran kasvisruokavalion syyksi paljastuivat pakottavat terveydelliset tekijät. Kasvisruokintaan ei liittynyt haastattelussa samankaltaista pohdintaa ja diskursiivista oikeuttamista kuin sen elämäntyyli- ja poliittisista syistä valinneilla vegaaneilla. Tämän perusteella sellaiset selonteot, joissa kasvisruoka merkityksellistetään välttämättömäksi lääkkeeksi vaikuttavat kulttuurisesti hyväksyttäviltä, eivätkä tee kasvis- ruokkijasta poikkeavaa (ks. Jokinen ym. 2012, 157). Jos kasvisruokinta taas nähdään vaihto- ehtoisena valintana ja merkityksellistetään toisella tapaa, on selontekeminen haastavampaa.

Haastattelut olivat puolistrukturoituja etä- ja yksilöhaastatteluita. Haastattelurunko muodostui viidestä löyhästi toisistaan eroavasta kokonaisuudesta, joista ensimmäiset johdattivat keskustelun kasvisruokintaan ja koiran pitoon käsittelemällä haastateltavan omaa elämäntapaa, (ruoan)kulutusvalintoja ja niiden taustoja sekä haastateltavien suhteita kump- panieläimiin. Kolme seuraavaa osiota käsittelevät laajemmin ja yksityiskohtaisemmin koiran kasvisruokintaa sekä siihen liittyvää debattia ja määrittelykamppailua koiran luonnosta. Tarvittaessa pyysin myös haastateltavia kommentoimaan internetistä löytämiäni kasvis- ruokinnan vastustajien argumentteja, joissa kasvisruokintaa väitetään esimerkiksi epäter- veelliseksi, epäluonnolliseksi tai pakottamiseksi. Lopullisen aineiston haastattelut kestivät yhteensä 9 tuntia ja 55 minuuttia. Haastattelunauhat litteroitiin ja litteraatit anonymisoitiin tarkasti, sillä kasvisruokinta voi haastateltavienkin kokemusten mukaan herättää esimerkiksi eläinsuojeluilmoitusuhkauksina ilmenevää paheksuntaa. Käytän tämän vuoksi haasta- teltavista sukupuolineutraaleja pseudonyymejä. Avaan ennen diskurssianalyysiä heidän yleisempiä tulkintojaan veganismista ja koiran pidosta.

Haastateltavien koirien arkiruoan pääkomponentteina ovat erilaiset teolliset kasvi- pohjaiset täysravintovalmisteet, mutta kasvisruokavaliosta saatetaan poiketa tietyissä tilanteissa. Äskettäin kasvisruokinnan aloittaneet ”Syksy” (H3) ja ”Talvi” (H6) antavat yhä koirilleen eläinperäisiä puruluuta, eivätkä ”Ruska” (H4) ja ”Havukaan” (H5) narkästy, jos heidän koiransa saavat muilta lihaa sisältäviä herkkuja. ”Kuuran” (H1) koirakumppani taas on syönyt joskus dyykattuja liharuokia ja kerää omat puruluunsa luontoon kuolleista villieläimistä.

Ruoan lisäksi myös haastateltavien muussa koirakulutuksessa kielletyn raja näyttää määrittävän kutakuinkin sen perusteella, tuetaanko tuotteen ostamisella eläinten hyväksi- käyttöä. Itselleen ostaessaan haastateltavat eivät kuitenkaan salli sellaista veganismista poik- keamista kuin koirakumppaneilleen. Veganismin he näkevät moraalisen vakaumuksenaan ja elämäntapanaan, joskin ”Lumi” (H2) katsoo edustavansa vegaanifilosofiasta hieman poikkeavaa ”vegaanisuuntausta”, sillä ”*jos ollaan vegaani, nii sillonban ei oo ees lemmikkejä?*”.

Tämä mahdollinen problematiikka tunnustetaan muissakin haastatteluissa, mutta koiran lajiolemus ja kodittoman koiran adoptiot näyttävät tarjonneen siihen veganismin ja koiran yhteen sovittavan ratkaisun. Koira voidaan nähdä vegaaniin elämäntyyliin sopivana kumppanivalintana, koska ”koirana voi silleen elää aikaa lajityypillisesti ihmisen kanssa.” (H1) Ruska lisää, että ”jos lemmikki voi olla [...] vegaani, niin sit se on ihan OK – ja koirat voi olla.” Käsittelen haastateltavien koiratulkintoja laajemmin tulostulussa. Rescuekoiran adoptoinnin haastateltavat tulkitsevat auttamiseksi, joka ei myöskään tue koiratuotantoa. Heidän nykyiset koiransa ovatkin Ruskan toista koiraa lukuun ottamatta rescuekoiria, ja Havu toteaa, että ”jos rescuemahdollisuutta ei ois, niin ei mulla ois koiraa.” Koiran hankintatapoja moraalisesti arvioivaa puhetta esiintyy myös McEachernin ja Cheethamin (2013) aineistossa, jossa puheella on kuitenkin koiran ostajat selkeämmin tuomitsevia ja ”meistä” erottavia funktioita.

Haastattelujen perusteella vegaani ei omista koiraa. Omistajuus hyväksytään korkeintaan tietyn varauksin ja juridisessa merkityksessä. Kuura kommentoi ”sun koira” -ilmauksen sisältänyttä koirasuhdekysymystä seuraavasti: ”en lähtökohtaisesti puhu [koirasta] silleen, että omistaisin sen, vaan että mie oon sen kanssa.” Omistamisen kohteen sijaan koira ymmärretään huolenpitoa ja suurta vastuunkantoa edellyttäväksi perheenjäseneksi. Lemmikin pidosta kysyessäni Havu kyseenalaistaa myös lemmikkikonseptimme epäeettisenä. Hänelle ”lemmikki-instituutio” on vain väline auttaa eläimiä, jotka eivät voi ” pärjätä ilman ihmisiä.” Veganismin elämäntyyliin politiikka koiradiskurssineen näyttää yhtyvän tässä koirapuhetta politisoineisiin uusiin puhetapoihin ja haastavan vallitsevaa lemmikkikulttuuria muutenkin kuin koiranruoan osalta.

Haastateltavien kasvisruokinta-ajatuksia jakavia tai edes asiallisesti kuuntelevia on vaikea löytää, sillä ”hyvin harva ihminen uskaltaa puhua asiasta”, joka voi herättää kuumia tunteita ja syytöksiä koiran hengen viemisestä (H2). Haastattelussa ei myöskään mainita kasvisruokinnan puolesta puhuvia organisoituneempia poliittisia toimijoita, mikä jättää lemmikkien liharuoantuotannon lopettamiseen tähtäävän politiikan monilajisten elämäntyylien ja niihin liittyvien informaaliin keskusteluiden alueelle. Vegaanienkin kerrotaan suhtautuvan vaihtelevasti kasvisruokintakeskusteluun, vaikka kiinnostusta ja ymmärrystä kasvisruokintaa kohtaan löytyy todennäköisimmin vegaanipiireistä. Koirapiirien arvellaan näkevän kasvisruokkijan ”jonai hörhönä” (H4). Haastateltavien omaan ruokavalioon liittyvät keskustelut ovat kuitenkin opettaneet käsittelemään, ymmärtämään tai ennakoimaan kasvisruokinnan kritiikkiä, jolloin epäluulot voidaan puhua pois jo ennen kuin ne ”pulpabtaa pintaan” (H1).

Tarkastelen tätä kasvisruokintaa perustelevaa puhetta diskurssianalyysillä. Analyysitapani sijoittuu lähimmäksi suomenkielisessä yhteiskuntatutkimuksessa vahvan jalansijan saanutta diskurssianalyysin brittiläistä traditiota (ks. Suoninen 2016b, 186). Siinä tarkastellaan kielikäytön monitasoisia seurauksia vuorovaikutustilanteisista funktioista aina ideologioiden ja sosiaalisen todellisuuden tuottamiseen asti (mt.). Sijoitan tässä haastateltavien puheen osaksi karnismin hallitsemaa kulttuurista kontekstia ja (koiran)ruokakeskustelua sekä niitä kyseenalaistavaa vegaanista elämäntyyliin politiikkaa. Erittelen diskurssianalyysissäni ideologioita purkavia puhetapoja aineistovetoisesti, enkä pyri saatikka pysty osoittamaan kriittisen diskurssianalyysin (ks. Jokinen & Juhila 2016) tavoin, miten diskurssit tuottavat lajeja eriarvoistavia ideologioita ja ylläpitävät tuotantoeläinten teollista hyväksikäyttöä.

Tartuin aineistoon oikeuttavan selonteon käsitteen avulla. Tarkoitan oikeuttavalla selonteolla sosiaalisten odotusten ja niihin mukautumattoman toiminnan välisen kuilun, selontekovelvollisuuden, täyttävää lausumaa, joka perustelee mahdollisesti arveluttavana näyttäytyvän käyttäytymisen hyväksyttäväksi. (Scott & Lyman 1968; Jokinen ym. 2012, 97–98.) Tunnistin analyysin aluksi aineistosta kaikki sellaiset kuvaukset, joiden katsoin kulttuurisen esiymmärryksen perusteella oikeuttavan koiran kasvisruokintaa. Kuvauksia järjestävien ja laajempien diskurssien määrittämisen aloitin sanastoltaan ja merkityssisällöiltään samankaltaisten selontekojen luokittelulla. Pohdin samalla, mihin ja millaisilla muilla käsitteillä käytyihin keskusteluihin luokittelut voisivat kiinnittyä. Kävin myös edelleen läpi

koko aineistoa kiinnittäen huomioni luokkiin liittyvään sanastoon, mikä auttoi tunnistamaan ja rajaamaan tarkemmin sekä oikeuttavia selontekoja että niistä hahmottuvia luokkia. Haastattelurungosta huolimatta aineistosta hahmottuvat diskurssit olivat sirpaloituneet aineistoon erilaisiksi tekstipalasiksi, joiden merkityksellisyyden hahmotin diskurssitulkinna edetessä, mutta jotka myös tarkensivat kehämäisesti diskurssitulintoja. Diskurssierotteluni nojaa siis aineiston selontekojen säännönmukaisuuksiin ja tarjoaa tätä koiran ruokintaa uudelleenmerkityksellistävästä puhetta jäsentävän ja ymmärrettäväksi tekevän tulkinnan. Nimesin diskurssit sen perusteella, miten ne kasvisruokintaa oikeuttaessaan haastavat ja pyrkivät muuttamaan vallitsevia tapoja tulkita koiranruoan eri aspekteja.

Kasvisruokinnan oikeuttamisen diskurssit

Tunnistin analyysissä kolme haastatteluvuorovaikutuksessa tuotettua diskurssia. Koiran yhteiskunnallisuuden diskurssi oikeuttaa kasvisruokintaa kuvaamalla koiran yhteiskunnallistuneena olentona, jonka biologiassakin näkyy sopeutuminen myös kasvipohjaisia tuotteita sisältäneisiin ihmisten ruokavalioihin. Mikroskopisoituva ravitsemusdiskurssi jäsentää koiranruokaa mikroskooppisella ravintoainetasolla ja katsoo, ettei ruoan terveellisyys riipu ruoan ainesosien alkuperästä siten, että esimerkiksi eläinkunnasta peräisin olevat raaka-aineet takaisivat ruoan ravitsevuuden. Koiran ruokinnan moraalisuuden diskurssissa koiranruokavalinnat eivät ole koiran ruokavalintoja vaan ihmisen vastuulla, jolloin koiranruokavalinnoistakin on käytävä moraalikeskustelua.

Koiran yhteiskunnallisuuden diskurssi

Koiran yhteiskunnallisuuden diskurssi rakentuu lihansyöntiä luonnollistavia karnismin diskurssseja vasten ja muistuttaa Cudworthin (2016) hahmottelemaa vegaanista näkemystä koiran pidosta. Diskurssi haastaa karnismin itsestäänselvytykset faktuaalisesti ja tekee niiden taustalla olevasta luonnollisuuspuheesta ylipäänsäkin kyseenalaista. Diskurssi käsittää koiran ihmisyhteyteen kehittyneenä lajina ja rakentaa koirakäsitystään muun muassa suden ja koiran välisen rajatyön avulla. Ammentaessaan sanastoaan ja käsitteellistämistapojaan biologian osa-alueilta diskurssi asemoituu kilpailijoitaan totuudellisemmaksi merkityksellistämistavaksi.

Koiran yhteiskunnallisuuden diskurssissa karnistinen käsitys ihmisestä riippumattomasta luonnollisesta ruokavaliosta nähdään ongelmallisena ”*paluu luontoon*” -haikailuna (H1).

Syksy: ”*Se, että me [...] yritettäs meidän elämäntavalla [...] pyrkii jobonki luonnollisiin asioihin, tai [...] perustellaan jotain sillä, että [...] tää on luonnollista, [...] on kaikki jotenki hyvin ongelmallista pubetta, koska, koska emme todellakaan kukaan meistä elä luonnossa, eikä meidän lemmikikää elä luonnossa.*”

Diskurssissa koira on siis ”luonnon” sijaan ihmisvuorovaikutuksessa kehkeytnyt, muuttuva ja elävä laji. Lemmikkieläinten kehitystä on sanottu ohjanneen luonnonvalinnan sijaan kulttuurinen valinta (Tervonen 2022, 114), minkä diskurssikin tuo monella tapaa ilmi. Kuuran mukaan koiriin on välittynyt paljon ihmisten ”*arvostuksia tai tapoja elää*”, mikä on ”*näkyynyt koirassa aina*”. Hän toivoisi ihmisten tietävän enemmän ”*yhteisevoluutiosta*”, sillä ”*ei oo ihmistä ilman koiraa tai koiraa ilman ihmistä, koska me ollaan kehitytty niin rinnakkain*”. Kun yhteiskunta käsitetään koiran lajityypilliseksi paikaksi, ei ihmisten veganismin koirille välityminenkään merkityksellisty epänormaaliksi. Se on yhtä normaalia tai epäluonnollista kuin muidenkin ihmisten elämän- ja ruokailutapojen koiraan välittyminen. Koirassa myös näkyy, etteivät ihmiset ole eläneet pelkällä liharuoalla.

Talvi: ”Jos me katotaan tosiaan sinne Prisman hyllylle, eibän se nyt oo luonnollista koiranruokaa [...] Et kyl se on ihan ihminen pistäny sinne vaan ne jätteensä elämistä [...] ja [...] hehketustuhkia ja muita sinne sekää ja tehny sit semmosta homogeenistä massaa ja väätäny papanoiks tai makkarapötkylöihi sopivaks.”

Havu: ”Koira on [...] geneettisesti adaptoitunut siihen ihmisen yhdessä elämiseen ja sitä kautta on sitte eläny niinku ihmisten [...] tähteillä sitten. Sitä kautta mä näkisin, että koira on [...] sekasyöjä, [...] joka pystyy käyttämään [...] molempia kasvi- ja eläinperäisiä tuotteita ravinnokseen.”

Havu ilmentää, kuinka diskurssin luonnontieteellinen puhetapa tekee käyttäjästään tietävän subjektin, jonka positiosta karnismin itsestäänselvyyksien ja luonnonpakkotulkin-tojen totuuskin voidaan kyseenalaistaa. Tällaisen diskurssin tuottamismahdollisuudet ovat parantuneet, kun etologit ovat alkaneet pitää ihmisyhteiskuntaa ja -vuorovaikutusta koirien ”luonnollisena” elinympäristönä (Topál & Gácsi 2012, 165). Diskurssi artikuloi samalla tavoin myös koiran ja suden välistä eroa.

Lumi: ”On [...] ihmisiä, jotka esimerkiksi koiraa syöttävät samalla tavalla kuin jos se olisi susi, niin tuota siinäbän mennään todellaki pieleen, koska just se, mitä mainitsin se tutkimus, niin tota siinäbän on todistettu, että koiran [...] anatomia ei ole enää suden anatomia ja samaten sen ruokatatavat on muuttunut.”

Rajatyössä toistuvat villeyteen, ruokavalioon ja ihmisen ymmärtämiseen liittyvät erottelut, jotka eivät kuitenkaan johda haastatteluissa aivan identtisiin susi- ja koira-kategorioita määritteleviin rajanvetoihin. Rajatyö tekee selkoa koiran kehittämisestä pois siitä lähtöpisteestä, johon lihansyöntiä naturalisoivien diskurssien ja niiden luonnollisuusväittämien katsotaan jämähäneen. Sijoittamalla karnistiset koirakäsitykset koiran esihistoriaan kuuluviksi yhteiskunnallisuuden diskurssi rakentaa kasvisruokintaa oikeuttavaa koirakäsitystään ja nostaa lausujansa tiedollisesti takapajuisiksikin luonnehdittujen karnististen käsitystapojen yläpuolelle. Vahvimmin suden ja koiran välistä diskursiivista rajatyötä tehdään petouden eri ulottuvuuksien kautta, jolloin esimerkiksi villieläinten jahtaus tulkitaan saalistamisen sijaan huvitteluksi.

Ruska: ”Tää rescuekoira jahtaa lintuja ja kaikkee oravaa suurempaa, mut ei se niinku kiinni oo koskaan saanu. Se varmaa vaa leikkii.”

VM: ”Niin, että se, se ei oo semmosta liban himoa nälästä vai, et enemmän nää?”

Ruska: ”Nii ei, ei se oo semmosta [...] niil ei oo semmosta metsästysviettiä [...], et se on vaan keiva jahdata.”

(Koira)susia koskevaa lajinmäärityskeskustelua tarkastelevat Peltola ja Heikkilä (2016) puhuvat rajatyön yhteydessä luontokulttuurisesta arvioinnista, joka määrittelee koiran ja suden paikkaa tällä ulottuvuudella. Lajinmäärityskeskustelussa suden on tulkittu edustavan puhdasta tai idealisoitua luontoa, kun taas koira on yhdistetty kulttuuriin (mt.). Yhteiskunnallisuuden diskurssissa on erotettavissa samankaltaisia jäsenyyksiä, mutta toisin kuin suden geneettisen puhtauden varjelussa, inhimilliseen sekoittuminen ei ole diskurssissa vaara, vaan kasvisruokinnan mahdollistaja.

Laumassa ja ihmisvuorovaikutuksessa eläminen korostuvat myös haastateltavien yleisemmissä kuvauksissa koiran luonnollisista olosuhteista. Vapaampi koirapuhe tuo kuitenkin esiin koirakäsityksiin liittyvän ambivalenssin, jota yhteiskunnallisuuden diskurssi rajaa kasvisruokaa perustelevassa puheessa. Kosken ja Bäcklundin (2012, 30–31) aineiston tapaan koiran luonnollisuuksia kuvailevat haastateltavat tukeutuvat toisinaan romanttisiin kahlitsemattoman elämyyden ideaaleihin, eikä koirille ole esimerkiksi opetettu peruskäskyjä (H6) tai temppejuja, jotta koirat saisivat ”tehä niinku ne baluaa” (H4). Ruskasta ”luonnollinen luonto [...] on kaikista paras” koiralle ja ”niiden täytyy päästä luontoon – on se sitten puisto tai joku muu”.

Koiran täytyy siis saada toteuttaa (mahdollisimman) vapaasti itseään ja aistikykyjään, mihin rakennettu ympäristö ei välttämättä tarjoa riittävästi virikkeitä. Tällaisiin toimiin uppou- tuessaan koiran voidaan myös katsoa olevan omassa luonnossaan ihmisten tavoittamat- tomissa. Vaikka koiran luonto viittaa ensisijaisesti ihmisyyteen, tarkoitetaan sillä täten myös jotain yhteyden katketessa ilmenevää. Luonnon ja luonnollisuuden käsitteiden epä- määräisyyttä ja ongelmallisuutta eksplikoidaan joissain haastatteluissakin.

Myös koiran yhteiskunnallisuuden diskurssin sisältä on erotettavissa koirakäsityksiin liittyvää jännitteisyyttä Syksyn tulkitsessa syömisperustaisia taksonomioita muista haastatel- tavista eroavalla tavalla. Hänestä tutkimuskutsun työotsikko ”Kuinka koira puhutaan kas- vissyöjäksi?” antoi vaikutelman, ”että yritetään väkisin tehdä koirasta jotain, mitä se ei ole” ja tähdentää, että ”en yritä tehdä koirasta kasvissyöjää. Minä vain ruokin koira kasvisruoalla. Se on eri asia.” Syksy näyttää tuottavan kritiikkiin varautuvaa monilajisen elämäntyyli- politiikan metadiskurssia, muttei toisaalta käsittele muiden haastateltavien tapaan ihmisvuorovaiku- tuksen koiraan tuomia muutoksia. Hän ajattelee koiran olevan yhteiskunnallisuudestaan huolimatta rakentunut biologisesti lihansyöntiin, joskin koiran tarvitsemat ravintoaineet ”on mahdollista tarjota myös muulla tavalla.” Syksyn haastattelussa yhteiskunnallisuuden diskurssia tuotetaan siis osittaisessa muodossa, jossa lihan- ja kasvissyöjä käsitetään muista poikkeavalla tavalla ja ammennetaan sen sijaan laajemmin toisista diskursseista.

Mikroskopisoituva ravitsemusdiskurssi

Mikroskopisoituva ravitsemusdiskurssi rakentuu vasten lihansyöntiä välttämättömyy- deksi tekeviä karnismin diskursseja. Siinä koiranruokaa ja sen terveellisyttä käsitteellisetään ravinnonlähteiden (lammas, kana, jne.) sijaan ravintoaineiden kautta. Diskurssi lähestyy paikoin koiran yhteiskunnallisuuden diskurssia, mutta eroaa siitä ammentaessaan puhetapoja eläinbiologian sijaan yleisestä ravitsemuskeskustelusta ja ihmisravitsemuksen terveysdiskursseista. Diskurssi kytkeytyy siis ravitsemuspuheeseen, jossa koiranruokaa jäsennetään terveellisuuden ja ravitsemuksen kautta, mutta niitä koskevat erottelut viedään diskurssissa uudelle käsitteelliselle tasolle.

Havu: ”Kyse on niistä ravintoaineista sitten eikä niinku siitä, [...] mistä ne sitte saadaan ja [...] asiantuntijoiden mukaan ne ravintoaineet pystytään saamaan useista eri lähteistä ilman [...] muita eläimiä.”

Vaikka suomalaiset ovat alkaneet tulkita omia ruokavalintojaan lääke- ja ravitsemustieteelliseen käsitteistöön nojaavalla medikalistisella diskurssilla (Massa ym. 2006), eivät tällaiset käsitteelliset jäsennykset näytä juurtuneen koiranruokapuheeseen. Eläinravitsemustutkijoiden mukaan harva koiran ruokkija ymmärtää, että koira ei tarvitse tiettyjä ruoka-aineita, vaan ravintoaineita (Swanson ym. 2013, 146). Koiranruoka käsitte- täänkin tyypillisesti pääraaka-aineidensa kautta ja sen sisällöstä tehdään selkoa sellaisilla ilmauksilla kuten lammas- tai kana-perunanappula. Karnismi uusintaa tätä jäsennystepää- tekemällä liharaaka-aineista välttämättömyyden ja yhdistämällä koiranruoan terveellisuuden lihaan. Erityisen selvästi tämä näyttää tulevan ilmi eläimellistä alkuperäänsä korostavissa koiranruokabrändeissä ja -markkinoinnissa, minkä myös haastateltavat ja kriittinen eläintut- kimus (ks. Baker 2023 edellä) ovat huomioineet.

Mikroskopisoituva ravitsemusdiskurssi haastaa tämän ravinnon lähteisiin kiinnittyneen tavan jäsentää koiranruokaa, jolloin myös karnistiset väitteet lihan välttämättömyydestä tulevat kyseenalaisiksi. Diskurssin mukaan riittää, että ”on ne [oikeet] palikat, jotka tarvitaan ja niiden tuota lähteet on sitte, mitä on” (H6). Ravinnon lähteitä koskevista erotteluista tehdään näin merkityksettömiä ja koiran ravintoa jäsennetään ravintoaineiden, kuten proteiinien ja vitamiinien, kautta. Kasvis- ja liharuokien nähdään koostuvan samanlaisista mikroskooppi- sista osasista ja olevan varsinkin kuivaruoan tapauksessa samalla tavoin syntetisoituja, mikä edelleen yhdenmukaistaa ruokia ja vähentää ravinnon lähteiden merkitystä.

Syksy: ”(U)skon, että ne on niinku pohjimmillaan ihan samaa asiaa, koska tiedän aika paljon ihmisten ravitsemuksesta, tiedän proteiineista, tiedän aminohapoista ja tiedän, et ku se on [...] prosessoituu ja näin, et [...] (e)i se [vatsa] tiedä tuleeko se [aminohappo] soijasta vai nandasta.”

Vaikka muutkin haastateltavat tuottavat itsensä eri tavoin ravitsemustietoisina subjekteina, he kokevat puhuvansa asemasta, jossa ulkopuolisten karnistinen katse pureutuu heidän koiraansa etsien siitä yksityiskohtaisesti kasvisruokinnan syyksi laitettavia terveyshaittoja. Osa kertoo poikkeavan position ja liharuokintaa normalisoivan karnistisen puheen voimistaneen heidän omiakin pelkojansa kasvisruokinnan terveellisyydestä (vrt. Cudworth 2016, 239). Haastateltavat voivat kuitenkin vedota koiriensa terveyteen vakuutellessaan itseään ja muita tuottamansa mikroskopisoituvan ravitsemusdiskurssin totuudellisuudesta.

Lumi: ”(E)hkä juuri sen takia en saa hirveästi kommentointia, koska he eivät pysty. Siis jos iso koira elää [näin vanhaksi] ja ei onnu, ei linkuta [...] ei saa minkään näköistä lääkitystä, niin he eivät millään pysty keskustelemaan asiasta negatiivisesti.”

Muita diskurssille tyypillisiä keinoja, joilla haastateltavat tuottavat ravitsemustietoisien asemansa, ovat esimerkiksi koulutuksesta ja työstä saadun yleisen ravitsemusasiantunteumuksen käyttö sekä viittaaminen eläinlääketieteelliseen tutkimukseen. Nimeltä mainitaan eläinten hyvinvointitutkimusta tehnyt eläinlääkäri Andrew Knight, mutta samalla tiedotetaan, etteivät kaikki eläinlääkärit ole omaksuneet haastatteluissa mainittujen tutkimusten johtopäätöksiä. Lumi sanoo myös lain ja EU:n hyväksynnän olevan todiste kasvisruokinnan terveellisyydestä. Tältä pohjalta kasvisruoka voidaan nähdä jopa liharuokaa terveellisempänä vaihtoehtona. Kasvissyöjien on esitetty käyttävän ruoan terveysvaikutuksiin keskittymistä ja asiantuntija-aseman rakentamista omaankin ruokavalioonsa liittyvässä kasvotyössä, jolla kasvissyöjät ja vegaanit hallitsevat lihansyöjien keskuudessa saamaansa vastaanottoa (Greenebaum 2012). Tämä auttaa ymmärtämään haastateltavien kertomuksia oman ruokavalion kautta opituista selontekotavoista.

Karnistinen diskurssi lihan välttämättömyydestä näyttäytyy haastateltaville opittuna mutta ei mietittynä asiana, koska liharuokinta on ”ympäristöstä tuettu valinta” ja ”kysymyksiä ei kysytä niiltä, jotka toimii siten kuten valtavirta toimii” (H1). Karnistisen ravitsemusdiskurssin sisäistä kritiikkiäkin tuottaen sen takaa todetaan löytyvän ”silmänlumetta” (H2) tai harhainen ”kuluttajamielikuva” (H3) lihaisasta koiranruoasta. Tällöin ”hyvin monille koirien kasvisruokavalio on tunnistamaton ilmiö samaan aikaan, kun se oma koira syö sitä pääosin vehnästä koostuvaa makaronilaatikkaa” (H1). Haastateltavat itse ovat valtavirran kyseenalaistavan asemansa ja ravitsemuskeskustelullisten valmiuksiensa vuoksi tulleet tietoisemmiksi koiranruoasta ja siihen liittyvistä kysymyksistä sekä kysyneet myös tuottamaan kysymyksiin vastaavia selontekoja. Diskurssi tekee siis eron ideologiaa kyseenalaistamattomasti uusintavien liharuokkijoiden ja karnismia refleksiivisesti arvioivien kasvisruokkijoiden välille. Se rakentaa näin koiranruokakeskustelun asiantuntija-asemia, mutta avaa myös eläinlääkäri-instituution otteesta irtautuvan ravitsemusasiantuntijuuden ja monilajisen elämäntyyli-politiikan areenan niille, jotka kykenevät ottamaan itse asioista selvää (vrt. Saaristo 2000).

Havu: ”Monesti tuntuu, että ihmiset ei sitten välttämättä osaa edes nimetä yhtä semmosta ravintoainetta, mitä sieltä [kasvisruoasta] sitten [...] ei sais.”

VM: ”Joo, että [...] ei kovin asiantuntemilta ilmeisesti vaikuta sitten lopulta tällöiset kriitikot?”

Havu: ”Niä, että, ehkä se tuntuu vähän semmoselta, että on niinku opittu semmonen, [...] asia ja sit ei oo koskaan niinku mietitty, et mitä se oikeesti tarkoittaa. Et varmaan niinku monissaki asioissa varmaan jotku samat, niinku jotku voi sanoa, että ihminen tarvitsee maitoa tyyliin, mut sit ei oo koskaan niinku mietitty, et mitä se tarkoittaa, miksi sitä tarvitaan.”

Mikroskopisoituvassa ravitsemusdiskurssissa terveellinen ravitsemus tarkoittaa siis molekulaarisella tasolla käsitettyä ja laskettua ravintoaineyhdistelmää, jonka ravitsemukselliset ominaisuudet eivät riipu ravinnonlähteistä kuten karnistisessa ravitsemusdiskurssissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että ”aminohappotasolla” tapahtuva terveysoptimointi olisi korkealla tarkastellun monilajisen elämäntyyliä politiikan diskurssijärjestyksessä, sillä ”terveyden maksimointi” ei ole ”semmonen syy, et se oikeuttais nyt sitten tappamaan ne muut eläimet” (H3). Koiran ruokinta onkin myös muita lajeja koskettava moraalikysymys.

Koiran ruokinnan moraalisuuden diskurssi

Veganismin on katsottu eroavan monista ruoka- ja elämäntyyliilikkeistä siinä, ettei se niinkään tarjoa ratkaisuja jäsentensä elämänhaasteisiin (Arppe ym. 2011). Vaikka veganiutta perustellaan myös terveyssyillä, on veganismi yksilön hyvinvoinnin tai tyylin sijaan ennemminkin holistinen vastaus elonkirjon ja sen muiden edustajien pahoinvointiin (mt.; Janssen 2016 ym.). Hyvä ja paha (ruoka) eivät siis määrity veganismin etiikassa yksilölähtöisesti (Arppe ym. 2011), eikä edellä käsitelty veganismikuvan monipuolistuminen näytä poispyyhkineen veganismin moraalista orientaatiota, joka tulee myös ilmi kaikissa haastatteluissa. Esimerkiksi pohjimmiltaan ”eläinoikeudellisista syistä” vegaanisesti elävällä Kuuralla ”ympäristöön liittyvät syyt on ollut läsnä siinä rinnalla”. Veganismi on hänelle ”vakaumuksellinen asia” sekä ”tapa ajatella suhdetta kaikkeen, kaikkeen elävään mun ympärillä.”

Moraalisuuden diskurssin mukaan koiranruokavalinnoissa tulisikin huomioida kaikkien eläinten ohella ruoan ekologisuus. Diskurssi muistuttaa Pecoraron (2009) eettistä ruoan kulutusta käsitelleistä sanomalehtiartikkeleista erottamaa altruistisen välittämisen diskurssia, vaikkei korostakaan sen tavoin kuluttajan vaikutusmahdollisuuksia. Moraalisten merkityksellisyysien artikuloinnin ohella diskurssin ytimessä on moraalista toimijuutta määrittelevä puhetapa. Siinä oleelliseksi rakentuvat koiran sijaan hänen huoltajansa valinnat, ja koiralle näyttää jäävän koirakulutuksessa toimijuudesta vapaa ”välittäjärooli” (ks. Kylkilahti ym. 2016). Diskurssi voidaankin nähdä vastauksena Cudworthin (2016, 237) tarkastelemaan karnistiseen koiranruokapuheeseen, jossa koira nähdään aktiivisena valitsijana ja ihmisen vastuu vähäisempänä.

Tarkasteltaessa koiran ruokintaa moraalisuuden diskurssissa koira ei siis ole ainoa eläin, jonka hyvinvointia on ajateltava. Kokemuskkykyisinä kaikki tuotantoeläimetkin ovat muiden tavoin moraalisesti merkityksellisiä, eikä ”oo oikein tappaa sellasiakaan eläimiä” (H3). Diskurssi merkityksellistää näin koiranruokavalinnat moraalisesti ja esittää edustamansa tietoisuus-pohjaisen etiikan (esim. Aaltola 2004) määrittelevän objektiivisesti koiranruokavalintojen oikean ja väärän.

Talvi: ”Jos me nyt puhutaan liharuusta, [...] eihän se oo yksityisasiasia, et siin on kuitenkin kuolleista, tiedostavista [...], aikasempi elävistä eläimistä ollu kyse, et [...] tottakai se on eettistä ja mun mielest kyllä siin pitäis olla oikeus puuttua [keskustelemalla toisten koiranruokavalinnoista].”

Täysin ehdottomia periaatteet eivät kuitenkaan ole niille haastateltaville, jotka kertovat pystyvänsä siirtymään liharuokintaan pakollisista terveyssyistä. ”Ihmisen vastuulla” olevaa koira kohtaan voi siten olla erityisiä moraalisia velvollisuuksia, mutta on ”väärin tuottaa lisää toisia eläimiä syöviä eläimiä tänne”. Pakotettu siirtymä liharuokintaan olisi näin helpompi kestää adoptoidulla rescuekoiralla, joka ”on jo elossa” (H3). Dilemmoista huolimatta vegaanisten koirasuhteiden etiikka nähdään karnistista koiranruokakulttuuria johdonmukaisempana, jolloin kasvisruokinta saattaa paljastaa karnististen eläinsuhteiden ristiriitaisuuksia.

Syky: ”En hyväksy sitä kaksinaismoralismii, mikä siin on, että he on nyt ihan hirveen huolissaan vegaanien koirista, mutta he ei oo huolissaan [...] heidän koiriensa ruokana olevista eläimistä.”

Diskurssia tuottaville haastateltaville koiranruokavalinnoista on tullut ”omantunnon kysymys” (H6) ja kasvisruoan ostamisesta ”yksilövalintoja”, joiden ansiosta ”voi jotenkin elää mielekkäästi itseni kanssa” (H1). Yksittäiset kulutustapahtumat ja -valinnat näyttävät siten merkityksellistyvän vakaumuksen noudattamisena yhteiskunnallisen aktivismin merkitysluottuvuuksien jäädessä taka-alalle. Toisaalta yleisesti voidaan ajatella, että ”koko mun elämäntapa on tässä mielessä yhteiskunnallista vaikuttamista” (H3) ja koiranruoan moraalisuuden rinnalla tuodaan ilmi myös sen yhteiskunnallisuus.

Kuura: ”*Se ei ole mitenkään arvovapaata tai, tai epäpoliittista, niin [...] siitä pitää voida [...] keskustella ihan samalla tavalla kuin siitä, mitä, mitä kaikki muutkin syö tai mitä heille syötetään.*”

Moraalisuuden diskurssissa koiranruokavalinnoistakin tulee siis poliittis-moraalinen kysymys, jossa on huomioitava niin ihmiset, muut eläimet kuin ympäristökin, vaikka niiden moraalisen merkityksellisyyden elämäntavallistuessa omat ruokavalinnat määrittävätkin elämäntyyliä omia ominaisuuksia ennen kaikkea oman moraalisen integriteetin kysymyksiksi. Toisaalta veganismia poliittisena solidaarisuutena käsittelevien Cochranen ja Cojocarun (2023) mukaan eläintuotevapaa kulutus ei ole vain eettistä vaan myös poliittista toimintaa, kun se tapahtuu yhdessä muiden liikkeiden jäsenten kanssa ja tähtää ihmisten tuottamien sortavien yhteiskunnallisten rakenteiden purkamiseen. Monilajisessa elämäntyyli-politiikassa tämä tarkoittaa Kuuran ilmentämää ymmärrystä koiranruoan yhteiskunnallisuudesta sekä tietoisuutta koiranruokaan liittyvistä vastuista, jotka rakentuvat myös moraalisuuden diskurssin toimijuuspuheessa.

Diskurssissa ihmis-koirasuhde ja sen osapuolten moraalinen toimijuus käsitetään tavalla, joka perustelee edelleen, miksi koiranruokavalintojen oikeasta ja väärästä voidaan ja tulee keskustella. Käsitystapa kiteytyy Ruskan haastattelussa muotoon ”*koska me ollaan [...] vastuussa [...] koirista, nii [...] meidän valinnathan siinä ratkasee.*” Koiran asemaa ja päätösvaltaa ihmis-koirasuhteissa havainnollistetaan esimerkiksi vanhempien ja lasten suhteen avulla sekä erottamalla koira luonnonvaraisista eläimistä, jotka ”*pärjää itekseen*” ilman ihmisen ”*kontrollia ja huolenpitoa*” (H5). Diskurssin tapa oikeuttaa kasvisruokintaa käsittelemällä koiran aseman moraalisia seurauksia lähestyy tässä moraalifilosofisia keskusteluita koirasuhteen etiikasta ja sen paternalistisuudesta (ks. Hens 2009).

Havu: ”*Jotkut [...] tuo semmosta, että niinku koiralle ei sais pakottaa niin kovaa, mitä itse ajattelee. Mutta [...] mä ajattelen, et periaatteessa ainahan sä pakotat tavallaan koiralle, koska aina sä teet kuitenkin sen ostopäätöksen siitä, mitä koiralle ostetaan, vaikke [...] se saiskin [...] jotakin valita, nii silti [...] sinä teet sen päätöksen.*”

Lumi: ”*Kun mä olin lapsi, niin kyl mun oli syötävä se, mitä [...] vanhemmat anto [...] ja sama se on sitte koirallakin.*”

Ihmislapsista poiketen Kuuralla on koiraan ”*pysyvästi sellanen subde, jossa [...] mie voin määrittää ja rajata*”. Koska koiralle ei kehity ”*kykyä toimia [...] moraalisena agenttina, niin [...] ihmisen pitää tehdä se [...] moraalinen valinta*” (H5). Jos koira pääsisikin valitsemaan erilaisten ravintojen väliltä, ”*se ei oo kuitenkaan niinku moraalinen valinta millään tavalla, vaikke se valinta onki siltä koiralta.*” Ihminen taas on ”*moraalinen olento*” (H5), jonka valintoja voidaan arvioida moraalisesti. Ihminen ei siis voi kieltää koiranruokavalinnoissa vastuutaan eikä ajatusmaailmansa vaikutuksia, jotka välittyvät aina koiran ruokavalioon.

Artikuloidessaan näin moraalista toimijuutta monilajisissa ruokakunnissa koiran ruokinnan moraalisuuden diskurssi kyseenalaistaa koiran valitsijuuteen perustuvat karnistiset ruokintadiskurssit. Haastateltavien maininnat kasvipohjaisia tuotteita ja koiranruokia himonneista koirista voivat tässä yhteydessä tukea diskurssia osoittamalla, että

ihmisen ja koiran tahdot ovat yhdenmukaistettavissa sekä rapauttaa karnismin ”koira valitsisi lihan” -diskurssia (ks. Cudworth 2016, 237–238) sen sisältä.

Koiran ruokinnan moraalisuuden diskursseissa toislajiselle ostaminen ei siis vapauta ihmistä moraalisen vastuusta. Koira ja koirakulutus ovat ihmisen vastuulla, ja ihmisen ajatusmaailma määrittää niihin liittyviä valintoja aina – ei vain vegaanista elämäntapaa noudatettaessa. Moraalisena toimijana ihmisen valintojen eettisyyttä voidaan arvioida sen perusteella, miten ne huomioivat ihmisten, toislajisten ja ympäristön kohteluun liittyvät vastuut.

Koira on siis kaikissa diskursseissa jollain tapaa yhteiskunnallinen eläin. Koiranruokakin on riittävän tiedon avulla ihmisen kontrolloitavissa ja tuotettavissa tyystin erilaisena kuin koiraa historiallisesti edeltäneiden, ihmisestä riippumattomampien lajien ravinto. Koiran epäselvä asema luonnon ja kulttuurin välissä (Koski & Bäcklund 2012) alkaa näin selkiytyä diskursseissa tulkinnaksi ihmiseen läpikotaisin kytkeytyneestä ja yhteiskunnallisesti määrittyvästä koirasta. Myös koiran liminaalisesta asemasta kumpuaviksi nähdyt koira- ja eläinsuhteiden ambivalenssit sekä ristiriitaiset kulttuuriset ja moraaliset koodit (mt.; McEachern & Cheetham 2013, 341) näyttävät saavan diskursseissa ratkaisuja, joissa koiraa tulkitaan ihmisen huollettavana. Oman luontonsa koira näyttää kuitenkin yhä säilyttävän, mikä tarkoittaa haastattavien puheessa toislajisuuteen liittyviä tarpeita ja omanlaista kokemusmaailmaa, joka ei ole täysin ihmisen tavoitettavissa. Se ei näyttäydy yhteiskunnallista hallintaa vaativana (koulutus)haasteena (ks. Koski & Bäcklund 2012), vaan ongelmia nähdään enemmän ihmiselämän ja yhteiskunnan koiraan mukautumisessa kuin päinvastoin. Myös pyrkimykset koiruuden varjeluun voivat siten olla osa veganismin monilajista elämäntyyliä.

Lopuksi

Olen ehdottanut monilajista elämäntyyliä käsitteeksi, jolla voidaan tarkastella toislajisten elämän politisoitumista osana huoltajiensa elämäntyyliä valintoja sekä tarkastellut haastatteluaineiston avulla karnismin liharuokintaideologiaa kyseenalaistavia ja koiran kasvisruokintaa oikeuttavia diskursseja veganismin monilajisena elämäntyyliä. Tämä laajentaa elämäntyyli- ja elämänpolitiikkakeskusteluita tapauksiin, joissa toislajisten elämä tulee laajamittaisesti ja vallitsevia toislajisten pitotapoja kyseenalaistaen osaksi huoltajiensa elämäntapapyrkimyksiä.

Hedelmällisimmiltä käsitteen soveltamisnäkökulmat vaikuttavatkin tapauksissa, joissa ihmisen yhteiselo toislajisten kanssa haastaa hallitsemattomia elämäntyyliä sekä eläinsuhteiden normeja, perinteitä ja tapoja jossakin sosiaalisessa ympäristössä. Jatkokäytöksessä on syytä pohtia edelleen, soveltuuko käsite vain ”lemmikki-” tai kumppaniseläinsuhteiden ilmiöiden kuvaamiseen ja millaiset elämäntyyliä ovat jaettavissa monilajisesti niin, että toislajisten elämänkin voidaan katsoa tulleen osaksi elämäntyyliä. Voisiko esimerkiksi sivilisaatio- tai yhteiskuntajärjestyskriittisistä liikkeistä löytyä talutushihnatta kulkevia koiria ja vastaavanlaisin sääntörikkomuksin oman elämänsäkin hallinnollista sääntelyä vastustavia ihmisiä, joiden elämäntavoista erottuu jaettu pyrkimys ”vapaampaan” tai ”luonnonmukaisempaan” yhteiskuntaan?

Monilajisia elämäntyyliä voitaneen tarkastella myös niin, että toislajiset nähdään sosiaalista ja kulttuurista järjestystä sekä niiden valtarakenteita kyseenalaistavina toimijoina. Koirien on nähty esimerkiksi problematisoivan ihmisten kotielämää ja kotia tilana koskevia käsityksiä sekä tuovan ne neuvottelunalaisiksi (Cudworth 2021), mikä tapahtuu kuitenkin ilman monilajista liikettä. Mikäli aineistossakin ilmenevä politisoitunut koirapuhe olisi yhdistettävissä puhetta mukaileviin ihmis-koirasuhdemuotoihin, saattaisi niiden kautta avautua mahdollisuuksia tarkastella esimerkiksi ihmiskeskeistä lemmikin käsitettä haastavaa monilajista elämäntyyliä siten, että liikkeen toimijuus nähdään monilajisempaan ja -aineksisempaan.

Tässä tutkimuksessa elämäntyyli liikkeen koira näyttäytyy lajityypillisesti kohdeltuna mutta äänettömänä jäsenenä, joka ei voi oikein muuta kuin osallistua, elleivät yksilölliset terveyssyyt estä kasvissyöntiä, koska koirat ovat aina huoltajiansa kautta osallisia johonkin. Kyse on siten koiratuotteiden ja niiden kulutuksen poliittisuuden ja politiikan mahdollisuuksien tiedostamisesta, mikä näyttää kytkeytyvän kykyihin ja mahdollisuuksiin arvioida, soveltaa ja hyödyntää erilaisia asiantuntijajärjestelmiä. Asemoitumalla niiden avulla koira, sen ruokintaa ja niiden etuikkaa koskevan tiedon haltijaksi voidaan karnistiset koiran pitotavat haastaa diskursiivisesti marginaalisesta asemastakin. Asiantuntija-asema rakennetaan diskursseissa suhteessa karnismin otteessaan pitämiin maallikoihin, mutta myös niihin eläinlääkäreihin, jotka institutionaalisella auktoriteetillaan vaalivat liharuokintaa ”modernina traditiona”. Monilajinen elämäntyyli politiikka kytkeytyy täten tiiviisti ihmis-koirasuhteiden muutoksiin myöhäismodernissa ja jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa.

Tehdessään karnismin määrittelemistä luonnonpakoista diskursiivisen neuvottelun kohteita ja yhden vaihtoehdon laajentamallaan valinta-avaruudella monilajinen elämäntyyli politiikka voi tuoda koirasuhteisiinkin tällaisille yhteiskunnille tyyppisiä tulkintapoja. Koira ja sen aikaisemmat luonnollisuudet näyttäytyvät tällöin ihmisen muunneltavissa mutta myös vastuulla olevina. (vrt. Giddens 1995; Heiskala 1996.) Koiran ruokkija ei enää vapaudu vastuustaan vetoamalla esimerkiksi sellaiseen pysyvään luontoon tai eläimyyteen, johon Cudworthin (2016, 235, 238) haastateltavat nojaavat. Kun kasvisruokinnassa koiranruoka ja siihen kytkeytyvä lajisoitto tulevat tiedostetuiksi ihmisen vastuulla ja muutettavissa olevina yhteiskunnallisina rakenteina, monilajinen elämäntyyli politiikka näyttää lähestyvän Cochranen ja Cojocarun (2023) poliittisen solidaarisuuden veganismi-ideaalia. Koiran(ruoan) ymmärtäminen ihmisen muunneltavissa ja vastuulla olevana ei tällöin tarkoita vapautta määrittellä koirasuhteemme millaisiksi hyvänsä, vaan vaatimusta muuttaa koirasuhteita kaikki eläimet tasa-arvoisemmin huomioiviksi.

Tällaisia pyrkimyksiä sisältävä monilajisen elämäntyylin ja moraalisesti eheän minuuden rakentaminen näyttää lähestyvän myös Véronin (2016) näkemystä veganismista eläinoikeusliikkeen tapaisten sosiaalisten liikkeiden ja elämäntyyli liikkeiden välimaaston sijoittuvana prefiguratiivisena politiikkana. Siinä koiranruokavalinnat luovat veganismin ja koiran kasvisruokinnan yleistymiseen uskovien haastateltavien toiveita ja utopioita konkreettisoivan vaihtoehdoisen tilan tämänhetkiseen arkeen, mutta voivat merkityksellistyä myös yhteiskunnallisiksi ja kulttuurisiksi muutospyrkimyksiksi (mt.). Aineiston perusteella monilajista elämäntyyli politiikkaa on vaikea mieltää yhteiskunnallisista vaikuttamispyrkimyksistä irtautuvaksi elämäntyyli veganismiksi (esim. Gheihman 2021) tai poliittiseksi konsumerismiksi, sillä haastateltavat suhtautuvat epäillen tai ambivalentisti koiranruoankuluttajan vaikutusmahdollisuuksiin. Ymmärrys kasvisruokinnan marginaalisuudesta voi saada haastateltavat kokemaan, että he sanoutuvat ennemminkin irti kuin vaikuttavat koiranruokavalinnoilla toislaisten kaltoinkohteluun, vaikka pienemminkin joukon toistuva irtisanoutuminen liharuokinnasta vastaisi Cochranen ja Cojocarun (2023) kuvausta veganismista poliittisena solidaarisuutena.

Tietyt elämäntyyli liiketutkimuksen esiin nostamat aspektit näyttävät siten korostuvan monilajisessa elämäntyyli politiikassa. Ainoastaan aineistooni nojaavat laajemmat luonnehdinnat monilajistuvista yhteiskunnallisista liikkeistä kaipaavat kuitenkin rinnalleen erilaisista aineistoista tehtyä jatkotutkimusta. Toisenlaiset menetelmät tarjoavat paremmat mahdollisuudet selvittää esimerkiksi erilaisia tapoja käsittää toimijuus monilajisissa liikkeissä. Artikkelissa mainitut koiran kasvisruokintaan liittyvät moninaiset yhteiskuntatieteelliset keskustelut viittaavat siihen, että monilajiseksi elämäntyyli politiikaksi ymmärrettyjä ilmiöitä voidaan lähestyä yhteiskuntatieteellisessä (eläin)tutkimuksessa monin tavoin. Erityisesti sellaiset monilajisiin elämäntyyliin kanavoituneet protestit, jotka kyseenalaistavat tavanomaisia toislaisten pitotapoja vaikuttavat tässä lupaavilta, oltiinpa sitten kiinnostuneita esimerkiksi selonteista, toimintamuodoista, elämäntyylien ja toisenlaisen yhteiskunnan rakentamisen suhteesta tai eläinsuhteita jäsentävien kulttuuristen rakenteiden ja erotteluiden muotoutumisproblematiikasta.

Lähteet

- Aaltola, E. (2004) *Eläinten moraalinen arvo*. Vastapaino, Tampere.
- Abbate, C.E. (2020) Valuing Animals as They Are—Whether They Feel It or Not. *European Journal of Philosophy* 28(3) 770–788. <https://doi.org/10.1111/ejop.12521>
- Arppe, T., Mäkelä, J. & Väänänen, V. (2011) Living Food Diet and Veganism: Individual vs Collective Boundaries of the Forbidden. *Social Science Information* 50(2) 275–297. <https://doi.org/10.1177/0539018410396618>
- Baker, C. (2023) Humane Dog Food? Caring and Killing in the Certified Humane Dog Food Value Chain. *Environment and Planning E: Nature and Space*, ennakkojulkaisu, 1–19. <https://doi.org/10.1177/25148486231165457>
- Beardsworth, A. & Keil, T. (1997) *Sociology on the Menu: An Invitation to the Study of Food and Society*. Routledge, Lontoo.
- Bertuzzi, N. (2020) The individualization of political activism: A reflection on social movements and modernization, starting from the case of Italian animal advocacy. *International Journal of Sociology and Social Policy* 40 (3/4) 282–303. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-09-2019-0180>
- Chao, S. (2021) The Beetle or the Bug? Multispecies Politics in a West Papuan Oil Palm Plantation. *American Anthropologist* 123(3) 476–489. <https://doi.org/10.1111/aman.13592>
- Charles, N. (2014) ‘Animals Just Love You as You Are’: Experiencing Kinship across the Species Barrier. *Sociology* 48(4) 715–730. <https://doi.org/10.1177/0038038513515353>
- Cherry, E. (2006) Veganism as a Cultural Movement: A Relational Approach. *Social Movement Studies* 5(2) 155–170. <https://doi.org/10.1080/14742830600807543>
- Cochrane, A. & Cojocaru, M.-D. (2023) Veganism as political solidarity: Beyond ‘ethical veganism’. *Journal of Social Philosophy* 54(1) 59–76. <https://doi.org/10.1111/josp.12460>
- Cudworth, E. (2016) On Ambivalence and Resistance: Carnism and Diet in Multi-Species Households. Teoksessa Potts, A. (toim.) *Meat Culture* 222–242. Brill, Leiden. https://doi.org/10.1163/9789004325852_013
- Cudworth, E. (2021) Muddled Living: Making Home with Dog Companions. *International Journal of Sociology and Social Policy* 41(3/4) 424–439. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-08-2019-0165>
- Dant, T. (1991) *Knowledge, Ideology, and Discourse: A Sociological Perspective*. Routledge, Lontoo.
- Dodd, S. A. S., Cave, N. J., Adolphe, J. L., Shoveller, A. K. & Verbrugge, A. (2019) Plant-Based (Vegan) Diets for Pets: A Survey of Pet Owner Attitudes and Feeding Practices. *PLOS ONE* 14(1) e0210806. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0210806>
- Dominguez-Oliva, A., Mota-Rojas, D., Semendric, I. & Whittaker, A. L. (2023) The Impact of Vegan Diets on Indicators of Health in Dogs and Cats: A Systematic Review. *Veterinary Sciences* 10(1) 52. <https://doi.org/10.3390/vetsci10010052>
- Fox, R. (2006) Animal Behaviours, Post-Human Lives: Everyday Negotiations of the Animal–Human Divide in Pet-Keeping. *Social & Cultural Geography* 7(4) 525–537. <https://doi.org/10.1080/14649360600825679>
- Garfinkel, H. (1984) *Studies in Ethnomethodology*. Polity press, Cambridge.
- Gheihman, N. (2021) Veganism as a Lifestyle Movement. *Sociology Compass* 15(5) e12877. <https://doi.org/10.1111/soc4.12877>
- Giddens, A. (1991) *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press, Cambridge.
- Giddens, A. (1995) Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Beck, U., Giddens, A. & Lash, S. (toim.) *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio* 83–152. Käännös Lehto, L. Vastapaino, Tampere.
- Greenebaum, J. B. (2012) Managing Impressions: “Face-Saving” Strategies of Vegetarians and Vegans. *Humanity & Society* 36(4) 309–325. <https://doi.org/10.1177/0160597612458898>
- Haenfler, R., Johnson, B. & Jones, E. (2012) Lifestyle Movements: Exploring the Intersection of Lifestyle and Social Movements. *Social Movement Studies* 11(1) 1–20 <https://doi.org/10.1080/14742837.2012.640535>
- Haraway, D. (2003) *The Companion Species Manifesto*. Prickly Paradigm Press, Chicago.
- Heiskala, R. (1996) *Kohiti keinotekoista yhteiskuntaa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Helsingin Sanomat (2016) Eläinlääkäri: Koira voi olla veegaani, jos ruokavalio koostetaan oikein – mutta koira itse valitsisi kyllä lihan. <<https://www.hs.fi/elama/art-2000002926479.html>>. 2.8.2023.
- Helsingin Uutiset (2017) Koiran vegaaniruokavalio jakaa asiantuntijoita – ‘Rotujen kesken on merkittäviä eroja’. 18.6.2017. <<https://www.helsinginutiset.fi/paikalliset/1444086>>. 9.6.2023.
- Hens, K. (2009) Ethical Responsibilities Towards Dogs: An Inquiry into the Dog–Human Relationship. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 22(1) 3–14. <https://doi.org/10.1007/s10806-008-9120-y>
- Herzog, H. A. (1991) Conflict of Interests: Kittens and Boa Constrictors, Pets and Research. *American Psychologist* 46(3) 246–248. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.46.3.246>
- Hirschman, E. C. (1994) Consumers and Their Animal Companions. *Journal of Consumer Research* 20(4) 616–632. <https://doi.org/10.1086/209374>

- Irvine, L. (2004) *If You Tame Me: Understanding Our Connection With Animals*. Temple University Press, Philadelphia.
- Irvine, L. & Cilia, L. (2017) More-than-human Families: Pets, People, and Practices in Multispecies Households. *Sociology Compass* 11(2) e12455. <https://doi.org/10.1111/soc4.12455>
- Jallinoja, P., Niva, M. & Vinnari, M. (2018) Veganism and Plant-Based Eating: Analysis of Interplay Between Discursive Strategies and Lifestyle Political Consumerism. Teoksessa Boström, M., Micheletti, M. & Oosterveer, P. (toim.) *The Oxford Handbook of Political Consumerism* 157–180 Oxford University Press, New York. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190629038.013.52>
- Janssen, M., Busch, C., Rödiger, M. & Hamm, U. (2016) Motives of Consumers Following a Vegan Diet and Their Attitudes towards Animal Agriculture. *Appetite* 105 643–651. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2016.06.039>
- Jokinen, A. & Juhila, K. (2016) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (toim.) *Diskursianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* 63–84. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2012) *Kategoriat, kulttuuri & moraalit: johdatus kategorianalyysiin*. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016) Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (toim.) *Diskursianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* 21–42. Vastapaino, Tampere.
- Joy, M. (2010) *Why we love dogs, eat pigs and wear cows: An introduction to carnism*. Conari Press, San Francisco.
- Knight, A. & Leitsberger, M. (2016) Vegetarian versus Meat-Based Diets for Companion Animals. *Animals* 6(9) 57. <https://doi.org/10.3390/ani6090057>
- Knight, A. & Satchell, L. (2021) Vegan versus Meat-Based Pet Foods: Owner-Reported Palatability Behaviours and Implications for Canine and Feline Welfare. *PLoS ONE* 16(6) e0253292. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0253292>
- Koski, L. & Bäcklund, P. (2012) Koiran virka: Susi kaupunkien kaduilla vai ystävä erämaassa? *Alue ja Ympäristö* 41(2) 22–33. <<https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64748>>
- Kylkilähti, E., Syrjalä, H., Autio, J., Kuismin, A. & Autio, M. (2016) Understanding Co-Consumption between Consumers and Their Pets. *International Journal of Consumer Studies* 40(1) 125–131. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12230>
- Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023. <<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230693>>. 15.11.2023.
- Li, P. & Wu, G. (2023) Amino Acid Nutrition and Metabolism in Domestic Cats and Dogs. *Journal of Animal Science and Biotechnology* 14(1) 19. <https://doi.org/10.1186/s40104-022-00827-8>
- Lundahl, O. (2017) *From a Moral Consumption Ethos to an Apolitical Consumption Trend: The Role of Media and Celebrities in Structuring the Rise of Veganism*. Acta Wasaensia 381. Faculty of Business Studies. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-761-3>
- Malamud, R. (2007) Introduction: Famous Animals in Modern Culture Teoksessa Malamud, R. (toim.) *A Cultural History of Animals in the Modern Age* 1–26. Berg, Oxford.
- Manninen, E. (2021) Koirien vegaaninen ruokinta jakaa ammattilaisten näkemyksiä. *Koiramme* 6/2021 30–41. Suomen Kennelliitto.
- Martens, P., Su, B. & Deblomme, S. (2019) The Ecological Paw Print of Companion Dogs and Cats. *BioScience* 69(6) 467–474. <https://doi.org/10.1093/biosci/biz044>
- Massa, I., Lillunen A., & Karisto, A. (2006) Ruokaan liittyvät uudet merkitykset. Teoksessa Mononen, T. & Silvasti, T. (toim.) *Ruokakäsitys. Näkökulmia yhteiskuntatieteelliseen elintarviketutkimukseen* 156–182. Gaudeamus, Helsinki.
- McEachern, M. G. & Cheetham, F. (2013) A Conception of Moral Sensitivity and Everyday Consumption Practices: Insights from the Moralizing Discourses of Pet Owners: Moral Sensitivity and Everyday Consumption Practices. *International Journal of Consumer Studies* 37(3) 337–343. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12005>
- Milburn, J. (2015) Not Only Humans Eat Meat: Companions, Sentience, and Vegan Politics. *Journal of Social Philosophy* 46(4) 449–462. <https://doi.org/10.1111/josp.12131>
- Milburn, J. (2017) The Animal Lovers' Paradox? On the Ethics of Pet Food. Teoksessa Overall, C. (toim.) *Pets and People: The Ethics of Our Relationships with Companion Animals* 187–202. Oxford University Press, New York.
- Milburn, J. (2022) *Just Fodder: The Ethics of Feeding Animals*. McGill-Queen's University Press, Montreal.
- Narayanan, Y. & Srinivasan, K. (2023) Theme Issue Introduction: The Species Turn in Indian Identity Politics. *Environment and Planning E: Nature and Space* 6(2) 703–716. <https://doi.org/10.1177/25148486231167867>
- Okin, G. S. (2017) Environmental Impacts of Food Consumption by Dogs and Cats. *PLoS ONE* 12(8) e0181301. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0181301>
- Oven, A., Yoxon, B. & Milburn J. (2022) Investigating the Market for Cultivated Meat as Pet Food: A Survey Analysis. *PLoS ONE* 17(12) e0275009. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0275009>
- Pecoraro, M. (2009) Eettisen kuluttamisen monet merkitykset. *Kulutustutkimus.Nyt* 3(1) 1–16. <http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2009/04/1pecoraro1-09.pdf>

- Peltokoski, J. (2003) Elämä poliittikkana. Vegetarismi ja veganismi protestin tihentymänä Teoksessa Juppi, P., Peltokoski, J. & Pyykkönen, M. (toim.) *Liike-elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa* 91–111. SoPhi 70. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Peltola, T. & Heikkilä, J. (2016) Susi vai koira? Biopoliittikkaa Perhon susikäräjillä. *TRACE: Journal for Human-Animal Studies* 2. <https://trace.journal.fi/article/view/56792>
- Pepper, A. (2021) Political Agency in Humans and Other Animals. *Contemporary Political Theory* 20(2) 296–317. <https://doi.org/10.1057/s41296-020-00430-4>
- Piazza, J., Ruby, M. B., Loughnan, S., Luong, M., Kulik, J., Watkins, H. M. & Seigerman, M. (2015) Rationalizing Meat Consumption. *The 4Ns. Appetite* 91 114–128. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2015.04.011>
- Potts, A. (2016) What Is Meat Culture? Teoksessa Potts, A. (toim.) *Meat Culture* 1–30. Brill, Leiden. https://doi.org/10.1163/9789004325852_002
- Power, E. (2008) Furry Families: Making a Human–Dog Family through Home. *Social & Cultural Geography* 9(5) 535–555. <https://doi.org/10.1080/14649360802217790>
- Redmalm, D. (2021) Discipline and Puppies: The Powers of Pet Keeping. *International Journal of Sociology and Social Policy* 41(3/4) 440–454. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-08-2019-0162>
- Roos, J. P. (1998) Mitä on elämänpolitiikka? Teoksessa Roos, J. P. & Hoikkala, T. (toim.) *Elämänpolitiikka* 20–33. Gaudeamus, Helsinki.
- Roos, J. P. & Hoikkala, T. (toim.) (1998) *Elämänpolitiikka*. Gaudeamus, Helsinki.
- Rothgerber, H. (2013) A Meaty Matter. Pet Diet and the Vegetarian’s Dilemma. *Appetite* 68 76–82. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2013.04.012>
- Rothgerber, H. (2014) Carnivorous Cats, Vegetarian Dogs, and the Resolution of the Vegetarian’s Dilemma. *Anthropoös* 27(4) 485–498. <https://doi.org/10.2752/089279314X14072268687844>
- Ruiz-Junco, N. (2011) “Losing Neutrality in Your Everyday Life”: Framing Experience and Activist Identity Construction in the Spanish Environmental Movement. *Journal of Contemporary Ethnography* 40(6) 713–733. <https://doi.org/10.1177/0891241611420842>
- Rönkä, M. (2020) Mia Rongän kolumni: Mikä on hiilitassunjälkesi? Yle kolumni. 26.7.2020 <<https://yle.fi/a/3-11417512>>. 20.12.2022.
- Saaristo, K. (2000) *Avoim asiantuntijuus: ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertisi*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Scott, M. & Lyman, S. (1968) Accounts. *American Sociological Review* 33(1) 46–62. <https://doi.org/10.2307/2092239>
- Sherratt, A. (2007) Vegetarians and Their Children. *Journal of Applied Philosophy* 24(4) 425–434. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.2007.00389.x>
- Suoninen, E. (2016b) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) *Diskursisianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* 186–200. Vastapaino, Tampere.
- Swanson, K. S., Carter, R. A., Yount, T. P., Aretz, J. & Buff, P. R. (2013) Nutritional Sustainability of Pet Foods. *Advances in Nutrition* 4(2) 141–150. <https://doi.org/10.3945/an.112.003335>
- Tervonen, A. (2022) Tuotteena ihmisen paras ystävä – rotukoira tuotannon ihmiskeskeisyys. Teoksessa Kaarlenkaski, T., Latva, O. (toim.) *Tunteva tuote: Kuinka eläimistä tuli osa teollista tuotantoa?* 110–126. Vastapaino, Tampere.
- Topál, J. & Gácsi, M. (2012) Lessons We Should Learn from Our Unique Relationship with Dogs: An Ethological Approach. Teoksessa Birke, L. & Hockenhull, J. (toim.) *Crossing Boundaries: Investigating Human-animal Relationships* 163–186. Brill, Leiden.
- Turina, I. (2018) Pride and Burden: The Quest for Consistency in the Anti-Speciesist Movement. *Society & Animals* 26(3) 239–258. <https://doi.org/10.1163/15685306-12341508>
- Véron, O. (2016) (Extra)Ordinary Activism: Veganism and the Shaping of Hemeratopias. *International Journal of Sociology and Social Policy* 36(11/12) 756–773. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-12-2015-0137>
- Vinnari, E. & Laine, M. (2017) The Moral Mechanism of Counter Accounts: The Case of Industrial Animal Production. *Accounting, Organizations and Society* 57 1–17. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2017.01.002>
- Yle (2016) Ruokavalio voi viedä koiran huonoon kuntoon – vegaani ei aina syötä lemmikilleen lihaa. 6.6.2016. <<https://yle.fi/a/3-8928232>>. 22.1.2023.
- Yle (2023) Gluteenittomuudesta tuli trendi ja se näkyi koirienkin ruokakupeissa – silti yksi koiranruokailmiö on yli muiden. 30.5.2023. <<https://yle.fi/a/74-20034210>>. 1.8.2023.